תורה אור השלם

ו אַרְּ בְּגוֹרֶל יַחְלֵק אֶת הָאָרֶץ לִשְׁמוֹת מֵטוֹת אֲבֹתָם יִנְחָלוּ: במדבר כו נה 2 לְאֵלֶּה תַּחָלֵק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת:

הגהות הב"ח

במדבר כו נג

(א) רשב"ם ד"ה (בדף הקודם) ושהיה כו' חד אחא דאבא דמת ונטלו: (ב) ד"ה כאלה וכו' מחלק הארן דמבח דמת ונטנו: (כ) ד"ה כאלה וכו" תחלק הארץ לכשרים כצ"ל ותיבת מפני נמחק:

מוסף רש"י

וכאן מתים יורשין חיין. כילד, שני אחים מיולאי מלרים שהיו להם בנים בבלי הארץ לוה אחד ולום בנים בבלי הארץ לוה אחד ולוה שלשה, האחד נטל חלק אחד והשלשה נטלו שלשה, אחד ולוה ש... חלק אחד והשלשה נעלי שלשה, שאמר לאלה מחלק הארץ, חורה נמלחן אלל אפי אביהן וחלקו הלבישה, וחבר שלאתר לשעות מטוח אביחם ינחלו, שאחר "ב"הוה לפי האבים מטות חבותם ינחנו, שחחר שנטלו הבנים חלקוה לפי האבות שילאו מלרים, ואילו מתחילה חלקוה למנין יולאי מלרים לא היו נוטלין אלו הארבעה אלא שני חלקים, עכשיו נטלו ארצעה חלקים (במדבר בו נה).

מוסף תוספות א. נ״ל: ועוד אם היה להם א. כיס. ועוד אם היה להם ביוצאי מצרים אבות ואבי אבות למה יניחו מלעשות החזרה לאבותיהן ועושים לאבי אביהם והרי הכתוב אומר לשמות מטות אבותם, וכזו י״ל שהדין נותן שתהא החזרה לראשון שבהם כי הוא עיקר ויוצאי יריכו טפלים לו ואין לבן כלום בחיי האב. ריטנ״6. ב. וצ״ל שלאחר שהחזירו אבותיהן שותפין גמורים בכל מה שהחזירו בניהן . להן ולפיכך כשהן מורישין אותן יורשין בשוק, ודוחק. אותן יורשין בשוה, ודוחק. ר"ן. ג. והא דקשה לו לרש"י ז"ל לפרש כיון דאין . מחזירים אלא אצל אביהם, למה חולקים בשוה, כל אחד יחזיר כל נכסיו לבנו ולא לבן אחיר, ה"ג קשיא לפירושו למה יש להם להחזיר אצל אבי אביהם אביהם והלא במקום אביהם קודם לאבי אביהם אביחם קודם לאבי אביחם לירש, אלא על כרחך גזירת הכתוב היא, ה"נ לפירוש רשב"ם ז"ל איכא למימר הכתוב היא דגזירת שהאבות יזכו למחצה זה שיש לו בן אחד כמו אותו שיש לו בן אחד כמו אותו שיש לו בנים הרבה, אע״פ שאין הדין כן אלא לקיים שני מקראות הלו. שימנ״ק בשם תום׳ הרא״ש. ד. ואינן מחזירין לאביהן שיחלוק מחזירין לאביהן שיחלוק עם אחי אביו אע"פ שהם מיוצאי מצרים אלא אחין דוקא חולקין בשוה מה שמחזירין בניהם אצלם, דהכי משמע קרא לשמות מטוח ארוחה נטלו הרויח

בגלעד אבי חפר ובמכיר אבי גלעד לעיל מינה איירי ואיכא למימר דאגלעד קאי ומאי שני שני לגלעד כלומר בן בנו כדכתיב [במדבר כז] בן חפר בן גלעד הרי ג' חלקים ב' חלקי בכורה וחלק ללפחד עלמו שהיה מיולאי מלרים. והאי דלא קחשיב במתני׳ ד' חלקים שהיה להם לבנות

ללפחד כדכתיב (יהושע יז) ויפלו חבלי מנשה עשרה שיתא דשיתא בתי אבות

וארבע דידהו דהוה להו חד אחא

דאבא (4) ונטלו חלק בנכסיו כדאמרי׳

בגמ' [קיח:] היינו טעמא דלא הוה משמע

לן מידי דהא כבר אשמועינן דבת

הבן הרי היא במקום הבן ליטול עם

האחין בנכסי חפר דהוא הדין דהרי

היא במקום הבן ליטול עם האחין

בנכסי האח ואי לאשמועינן דליולאי

מלרים נתחלקה הארץ הא שמעינן

לה מדנטלו חלק ללפחד בשביל שהיה

מיולאי מלרים אבל בהני ג' חלהים

דקתני אשמועינן חלתא מילי דליולאי

מלרים נתחלקה הארץ ובת הבן היא

כבן לירש עם האחין וארץ ישראל

מוחזקת היא ליוצאי מצרים ונטל בה

בכור פי שנים: גמ׳ ליולאי מלרים

נסחלקה הארץ. כלומר לבאי הארץ

נתחלקה הארץ כפי חשבון של יולאי

מלרים שנטלוה בתורת ירושה

מאבותיהם דלפי חשבון הראשון שנמנו

גב" תנן כמאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ דתניא ר' יאשיה אומר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ שנא' ילשמות מטות אבותם וחולקין בשוה רבי שמעון בן אלעזר אומר

ינחלו אלא מה אני מקיים ילאלה תחלק הארץ בנחלה לאלה כאלה להוציא את המפלים ר' יונתן אומר לבאי הארץ נתחלקה הארץ שנאמר לאלה תחלק הארץ בנחלה אלא מה אני מקיים לשמות מטות אבותם ינחלו משונה נחלה זו מכל נחלות שבעולם שכל נחלות שבעולם חיין יורשין מתים וכאן מתים יורשין חיין אמר רבי אמשול לך משל למה הדבר דומה לשני אחין כהנים שהיו בעיר אחת לאחד יש לו בן אחד ואחד יש לו שני בנים והלכו לגורן זה שיש לו בן אחד נוטל חלק אחד וזה שיש לו שני בנים נוטל שני חלקים ומחזירין אצל אביהן וחוזרין בשנה שניה לנאתם ממלרים נתחלקה הארץ כאילו ירשוה הן עלמן

וא"ת מאי נפקא מינה בין למאן דאמר ליונאי מלרים נתחלקה הארץ בין למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה יחלקו בשוה הרי הוא כאילו ליוצאי מצרים נתחלקה וי"ל דדוקא כשהן

ומחזירין אצל אביהן וחוזרין וחולקין בשוה. נפירוש חומש פרש"י

ממלרים ולו שני בנים ולאותן שני בנים לזה בן אחד ולזה שנים

והשתא כשמחזירין לאבי אביהן יש לחזור ולחלוק בשוה שמכחו באין

דמחזירין אצל אבי אביהן ורוצה לפרש אדם שיצא

ואין לו לירש לוה יותר מלוה שאם לא יצא אבי אביהן ממצרים אלא

אבותיהן עלמן למה יחלקו בשוה

כשמחזיר כל אחד לאביו הלא כל אב

יחזיר ויוריש לבניו ולא לבני אחיו

והא דקאמר הכא משל לב׳ אחים

כהנים ואין מזכיר אביהן לא נקטינהו

אלא למשל בעלמא וקשה דלפירוש זה

היה למיכתב לשמות מטות אבות

אבותם דכשאין אבי אבות אלא אבות לבדם לא נפקא מינה מידי בחזרה א

ועוד בתוספתה שהביה רבינו שמוחל

לא התני אלא שני אחין שהיו מיולאי

מצרים לזה יש לו ט׳ וכו׳ ולא קתני

שני אחין ואביהן ונראה לריב״א

דגזרת הכתוב הוא כשמחזירין אלל

אביהן שחולקין אותו שני אחין בשוה ב

אע"ג דבעלמא אין הדין כך הכא גזרת הכתוב מהנך שני מקראות

ודקאמר מתים יורשים את החיים לאו

כדין ירושה ממש אלא כעין ירושה ג

דהשתא כשמחזירין כל באי הארץ לאבותיהן כל מה שנטלו והאבות אחין חוזרין וחולקין בשוה אבל אם אינן אחין לא ואם לוה תשעה בנים ולוה אחד זה נוטל ט׳ לתכים וזה נוטל לתך אחד אבל למאן דאמר ליולאי מלרים כולן נוטלין בשוה והא דפ״ה דראובן ושמעון שינאו ממלרים והולידו בנים במדבר זה עשרה וזה אחד אי אזלינן בתר יולאי מלרים היה נוטל האחד כנגד כולן אבל עכשיו י' נוטלים עשרה והאחד נוטל חלק אחד לא מיירי בראובן ושמעון אחים דא"כ גם למ"ד לבאי הארץ היו חולקין בשוה אלא נכרים הם ור"ת מפרש דכשהבנים מחזירין לאבותיהן כל אבות ישראל חולקין בשוה ונפקא מינה בין למ"ד ליוצאי מצרים בין למ"ד לבאי הארץ לענין טפלים שאם היו האבות בני עשרים מיולאי מלרים ומתו במדבר ובניהן כשנכנסו לארץ כולם טפלים או נשים כבנות צלפחד למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה היו נוטלין ולמ"ד לבאי הארץ לא היו נוטלים כלום או איפכא אם יצאו ממצרים טפלים ולא אבות וכשבאו לארץ היו בני עשרים או הם או בניהם למאן דאמר לבאי הארץ נוטלין ולמאן דאמר ליולאי מלרים אין נוטלין וקשיא לפירושו דאמאי נקט בתוספתא שני אחין ועוד קשיא לריב"ם דלשמות מטות אבותם משמע אחין דוקא דבכל מקום קוראין לאחין אבות כגון לא יומתו אבות על בנים ומפקינן (סנהדרין דף ס:) דבן אחיו פסול לו לעדות וגם מבנים לא יומחו על אבות נפקא לן (שם) דאחי האב פסול וגם משם יש להוכיח שיש להחזיר אצל האבות ולא אצל אבי אביהן 71121

ומי שהיה לו עתה בביאת הארץ בן אחד נטל כל חלקו ומי שהיו לו עשרה בנים נמי לא נטלו בין כולם אלא חלק אחד: שנאמר. בפנחם בבאי הארץ באותו מנין דערבות מואב דכתיב בהו א ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן וגו': לשמום מטום אבותם. של אלה שנמנו ביציאת מצרים ינחלו אלו דלאותן יחלקו הנחלה ואלו אשר קמו תחתיהן יירשום. ולקמן [ע"ב] מפרש מנלן דהאי אבותם ביולאי מלרים קאמר: לאלה מחלק. דכתיב לעיל אלה פקודי בני ישראל שם מאות אלף ואלף שבע מאות ושלשים וסמיך ליה וידבר ה' אל משה לאמר לאלה תחלק הארץ אלמא לבאי הארץ נתחלקה: כאלה. שהן בני עשרים דלבני עשרים שינאו ממלרים נתחלקה הארץ אבל לא לטפלים שיצאו פחות מבן כ' שלא נטלו חלק בארץ לא הם ולא בניהם אלא בזכות מורישיהן ואם לא היה להם שום מוריש שיצא ממלרים כגון שלא היה להם אב ולא דוד ואח שמתו במדבר בלא בנים אז לא נטלו חלק בארץ. ובסיפרי [ריש פנחס] כתב מה ת"ל לאלה תחלק הארץ (כ) מפני כשרים וקדושים כלומר לאפוקי רשעים שבהן שלא היה להן חלק בה ואפילו בניהן אינן זוכין בה בשביל אביהן אלא בזכות זהניהם אם היו מיולאי מלרים כדאמרינן לקמן [ע"ב] בני מרגלים ומתלוננים נטלו בזכות אבי אביהן ובזכות אבי אמותיהן: לבאי הארץ נסחלקה הארץ. ולא ליוצאי מצרים דאין הולכין אחר היולאין אלא אחר הנכנסים דראובן ושמעון שילאו ממלרים והולידו בנים במדבר זה עשרה וזה אחד אי הוה אזלינן בתר יולאי מלרים היה נוטל האחד כנגד כולן אבל עכשיו העשרה נוטלין י' חלקים והאחד נוטל חלק אחד: אלא מה אני מקיים לשמוח מטוח אבותם.

דמשמע דאחר יוצאי מצרים נמי יש לנו לחלק הנחלה. ומפרש ואזיל דלהכי אהני לשמוח מטוח אבוחם ינחלו דלאחר שנטלו בני ראובן ושמעון י״א חלקים בארץ מחלקין אותה ביניהן לפי חשבון מטות אבותם כאילו ליוצאי מצרים דהיינו ראובן ושמעון אבותם נתחלקו הני י״א חלקים וכגון דהנהו יולאי מלרים היו בני עשרים דומיא דבאי הארץ דקפיד קרא לענין נחלת ארץ ישראל אבני כ' כדכתיב לאלה והבנים אינן כי אם שלוחים בעלמא להביא לשניהן י״א חלקים וחוזרין ראובן ושמעון ומורישין לבניהן בניו של ראובן נוטלין מחלה מי״א חלקים ובנו של שמעון נוטל מחצה. והכי תניא בתוספתא (פ"ו ה"ג) כיצד שני אחין שהיו מיוצאי מצרים לאחד יש לו ט׳ בנים ולאחד יש לו בן אחד ולפניהם בית ה׳ כורין דהיינו יי לחכין חשעה נטלו לחך לחך ט' לחכין והאחד נטל לחך החזירום לאבוחיהם וחזרו האבוח והורישום לבניהן ט' אחין נטלו מחצה שהן כוריים וחלי ואחד נטל מחלה שהן כוריים וחלי וזהו שאמרו בכל מקום חיין יורשין את המתים וכאן המתים יורשין את החיים. וכך היא הצעה של ברייתא בסיפרי [ריש פנחס] שינה הכתוב נחלה זו מכל נחלות שבתורה שכל נחלות שבתורה חיין יורשין את המתים וכאן המתים יורשין את החיים אמר רבי משל למה הדבר דומה לשני אחין כהנים שהיו בעיר לזה לו בן אחד ולזה לו ג' בנים ויצאו לגורן זה נטל סאה ואלו נטלו ג' סאין והוליכו אלל אביהן וחזרו וחלקו בשוה כיולא בו אתה אומר בבאי הארץ זה נטל סאה ואלו נטלו ג' סאין והורישו את אבותיהן וירשו ממים את חיין וחזרו וחלקו בשוה כדפרישית לעיל. והשתא מתוקמי שני קראי לאלה תחלק הארץ אשמועינן שיטול כל אחד חלק אחד ואהני לשמות מטות אבותם לענין חלוקה לחלוק ביניהן מה שנטלו כאילו ליולאי מלרים אבותיהם נתחלקו הנהו חלקים שנטלו ונוטל בן שמעון מאלו החלקים כנגד כל בני ראובן: שני אחין כהנים. והתנו ביניהן לחלוק כל התרומות הניתנות לשניהן בשוה:

לשמות מטות אבותם דאף . על גב דשקלו כל אחד ואחד מבאי הארץ חלקו בשביל עצמו חוזריז וחולקים כמו שירשו מאבותם: ר׳ שמעוז בו אלעזר אומר. ביז ליוצאי מצרים ביז לבאי הארץ נתחלקה הארץ

רבינו גרשום

מטות יוחלו. כלומר על שח אוחז ינחלו. כלומר על שם אותן שיצאו ממצרים מחלקין ארץ ישראל וכיצד שאם הוציא אחד ממצרים י״ בנים ומתו ה״ במדבר בנים ומתו ה' במדבר בלא בן ונשתיירו ה' אותן ה' שנשתיירו יטלו י"א חלקים אחד בשביל אביהם וה' חלקים בשביל אחיהן שמתו וה' חלקים בשביל שמתו הי חלקים בשביל עצמן ואם יצא [עם] הי ושוב נולדו לו ה' במדבר ונכנסו י' לארץ לא יטלו אלא ששה חלקים חלק חמשה בנים וחלק אביהן שיצאו ממצרים: אלא מה אני מקיים. הא דכתיב בפרשת פנחס לאחר שנמנו מבן עשרים שנה לאלה תחלק הארץ וגו'. דמשמע דלהני דלא יצאו ממצרים דיהני דיא יצאו ממצרים נתחלקה הארץ דהוו מכן כ' שנה ומעלה. הא אתא לאשמועינן לאלה כאלה. כשם שאלו שנמנו הן בני כ' שנה ומעלה כך בני כי שנו. ומערו. כן
הללו שיורשין שנוטלין
בשביל יוצאי מצריכין
שיהו מבן כ' שנה:
להוציא את הטפלים.
קטנים שנכנסו לארץ שאין
חולקים להם ולעולם יוולקים לווצאי מצרים נתחלקה ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ואי איתנייהו שקלי בשביל עצמן ואי אמרת היכי אמרת דאיתנייהו הא כתיב במדבר הזה יתמו יפלו פגריכם הא אמר לקמן דלא נגזרה גזירה לא על פחות מכז כ׳

לא על פחות מבן כ' ולא על יותר מבן ס' ואי דליתנייהו שקלי במקומן הנך דבן עשרים שנה ומעלה. ור' יונתן אמר לבאי הארץ. ממש לאותן שנכנסו לארץ נתחלקה הארץ דשקלי בשביל עצמן ולא שקלי בשביל אביהם או אחיהו שיצאו ממצרים שמתו שנאמר לאלה תחלק הארץ אלה דייק בשביל עצמו: אלא מה אני מקיים לשמות מטות אבותם. דמשמע דבשביל אבות דמשמע ובשב , שיצאו ממצרים נוחלין: """ יחלה זו. אחין שעדיין לא חלקו בנכסי אביהן לאחד היה בנכסי אביון אחוד ולאחד לו בן אחד ולאחד היה לו כ' בנים ומתו ההלו שני אחין בגורן קודם שחלקו זה שהיה לו בן אחד נטל אחד מתרומה בנים חלק אחד מתרומה וה שהיו לו שני בנים בנים החדיו לו שני בנים היו לה שהיו לו שני בנים החדיו לה שני בנים החדיו לה שני בנים החדיו לה של התחונית התח

נטלו ב' חלקים ומחזירין אצל אביהן ברשות אביהן הואיל והחזירום ברשות

אביהם קנאם אביהם ביחד

. בשוה אע"פ שמתו דומה

בשוה אע"פ שמתו דומה כמו שיורשים מאביהם וחוזרין ומורישין אותם להם וחולקין אותן בשוה ומי שיש לו בן אחד נוטל אותו בן חלק ומחצה

נוסל אותו בן חלק ומחצה ואותן שני בנים נוטלין חלק ומחצה ואף כאן אילו היו ב' אחין שיצאו ממצרים ולא חלקו עדיין נכסי אביהם והיה לאחד

ד' בנים ולאחד י' בנים

ורבאו הבנים לארץ ונתנו להם בשביל עצמן י"ד חלקים ועכשיו כל אותן י"ד חלקים חוזרין אצל

אביהן שמתו וחוזרין הבנים אביהן שמתו וחווו ו... ויורשין אותו מאביהן שהיו לו ד' בנים נוט

שהיו לו די בנים נוטלין ז' חלקים ואידך י' בנים נוטלין ז' חלקים והיינו